

8 strategii efektywnego uczenia (się)

Małgorzaty Taraszkiewicz

Warsztaty objęte patronatem portalu o nowoczesnej edukacji Edunews.pl

Inteligencje wielorakie w klasie

Teoria Wielorakich Inteligencji zrewolucjonizowała sposób myślenia o inteligencji i uczeniu. Gardner pokazał, że inteligencja jest dynamiczna i wielopłaszczyznowa, wykraczająca poza zdolności lingwistyczno-logiczne, które tradycyjnie testujemy i oceniamy w szkołach.

W swojej ostatniej książce „Zredefiniowana Inteligencja – Inteligencja Wieloraka” Gardner ostrożnie kładzie nacisk na kulturowe – w przeciwieństwie do czysto genetycznych – czynniki kształtujące rozwój intelektualny jednostki: „Obecnie wyobrażam sobie inteligencje jako biopsychologiczny potencjał przetwarzania informacji, który można ‘aktywować’ w otoczeniu kulturowym, aby skutecznie rozwiązywać problemy lub tworzyć produkty wartościowe dla kultury...inteligencje nie są rzeczami, które można zobaczyć czy policzyć. Inteligencje są potencjałami – przypuszczalnie neurologicznymi – które można aktywować w zależności od wartości występujących w danej kulturze, szansach dostępnych w danej kulturze oraz poszczególnych decyzjach podejmowanych przez poszczególne osoby oraz/i ich rodziny, nauczycieli oraz otoczenie.” (Gardner, 1999) Gardner obecnie rozróżnia osiem inteligencji, każda z nich jest uznana przez niego jako „posiadane od urodzenia”. Jednakże Gardner podkreśla, że

„Jeśli dziecko nie uczy się w sposób w jaki nauczasz, wtedy musisz nauczać je w ten sam sposób w jaki się uczy”

Rita Dunn w A. Bruetsch „Multiple Intelligences Lesson Plan Book”

„nie ma dwóch ludzi którzy mają dokładnie taką samą kombinację inteligencji.” Wspomniane osiem inteligencji to: lingwistyczna, logiczna, muzyczna, przestrzenna, kinestetyczna, interpersonalna, intrapersonalna, oraz naturalistyczna. Rozmiar w jakim dana inteligencja się rozwine u danej osoby jest w dużym stopniu zależna od edukacji oraz kultury, w której się wychowała dana osoba. Teoria inteligencji wielorakiej zmusza do przemyślenia sposobu w jaki nauczyciele powinni podchodzić do przedmiotów i tematów, których uczą. Jeśli dzieci nie są w stanie uczyć się w sposób, w jaki są nauczane, wtedy nauczyciel powinien uczyć je we właściwy dla tych dzieci sposób.

Kierowani zróżnicowanymi profilami intelektualnymi uczniów w danej klasie, nauczyciele muszą zrezygnować z jednego stylu nauczania dla wszystkich uczniów, na rzecz bardziej dopasowanego do indywidualnych potrzeb uczniów podejścia – wykorzystującego teorie inteligencji wielorakich. W swojej książce Gardner zidentyfikował „dostępność nowych i elastycznych technologii” jako „jeden z faktów, który sprawi, że indywidualnie skonfigurowana edukacja stanie się z czasem rzeczywistością”.

Kiedy już rodzice nauczą się, że jest kilka metod nauczania większości przedmiotów i tematów, zamożne rodziny nabędą materiały do użytku domowego. Oczywiście nacisk będzie też kładziony na szkoły, żeby posiadały „Osiem sposobów nauczania teorii Pitagorasa” albo „Osiem metod nauki filozofii Platona”. Nie będzie możliwe, aby nauczyciel powiedział – nauczyłem ich dobrze, ale on/ona nie potrafili posiąść tej wiedzy.”

Zamiast tego wszyscy biorący czynny udział w nauczaniu będą umotywowani, aby znaleźć najlepszą i dobrze funkcjonującą metodę nauczania dla danego ucznia mającego nauczyć się konkretnego zagadnienia, a stworzona metoda nauczania posłuży jako podstawa tworzenia następnych metod w przyszłości.

Pomimo, iż Gardner pisze o indywidualnie skonfigurowanej edukacji jako sprawie przyszłości, część nauczycieli stosuje już obecnie teorie inteligencji wielorakiej we własnych klasach. Teoria inteligencji wielorakiej nie wskazuje jedyne go słusznego podejścia w nauczaniu. Sam Gardner jest ostrożny we wskazywaniu co jego zdaniem jest lepsze. Gardner wyraźnie mówi, że „to nauczyciele są tymi osobami, które mają podejmować najważniejsze decyzje w tym procesie nauczania i decydować o tym w jakim stopniu można zastosować teorie inteligencji wielorakich we własnych praktykach nauczania”.

Koncepcja inteligencji wielorakich zrodziła się jako teoria psychologiczna koncentrująca się na „indywidualnych różnicach w sile i sposobie prezentacji”. Gardner twierdzi, że nie ma bezpośredniego połączenia pomiędzy teorią naukową i zestawem edukacyjnych posunięć. W przypadku, gdy nauczyciel decyduje się na wdrożenie teorii o inteligencji wielorakiej w codziennych zajęciach klasowych, musi taki etap rozpocząć określeniem jakie typy inteligencji posiadają uczniowie, których będzie uczył.

Od standardowych testów inteligencji do profili inteligencji

Gardner twierdzi, że większość ludzi, kiedy słyszy o teorii wielorakich inteligencji, instynktownie zadaje pytanie: jak tak nienaturalnie inteligencje jak „cielesnie-kinestetyczna” oraz „interpersonalna” można zmierzyć i zweryfikować. Jednakże

mierzenie nie jest dobrym określeniem czynności, jaką wykonują nauczyciele w celu określenia inteligencji wielorakiej poszczególnych uczniów (mowa tu o tradycyjnym sposobie, w jaki nauczyciele określają inteligencje uczniów).

Jak mierzyć - jak efektywnie uczeń uczy się nowej piosenki albo jak efektywnie uczeń wyraża swoje zdanie w grupie. Jako że standardowe testy mające na celu uzyskanie wyników oraz rezultatów porównawczych na dużej populacji uczniów nie nadają się do pomiarów wielu z tych inteligencji, do ich pomiaru należy zastosować bardziej ekspansywne i wielopłaszczyznowe podejście. „Metody podejścia, które uważamy za najskuteczniejsze” – mówi Gardner – „powinny docelowo szukać najlepszych metod i umiejętności w rozwiązywaniu problemów lub w dopasowywaniu produktu do poszczególnych ludzi w ramach całego zakresu materiałów”.

Metody podejścia, o których pisze Gardner są zależne od kontekstu, w jakim występują. Tak jak w procesie nauczania należy wziąć pod uwagę mnogość sposobów, w jakie dzieci się uczą, tak więc należy poczynić założenia bazujące na zróżnicowaniu poszczególnych uczniów: „Zamiast doprowadzać uczniów do zgotowanych założeń, jak zrobiliby to psychometrycy (często dla zrozumiałych celów), dopasujmy te założenia do potrzeb dzieci”.

Gardner i jego współpracownicy przedstawili uczniom gotowe założenia tworząc „bogate otoczenie”, określane mianem Spectrum Classroom – czyli klasy-spektrum. W takiej klasie dzieci mogły by w sposób naturalny używać dowolnej liczby swoich inteligencji i przedstawiać obserwatorom, jak to określa Gardner „obfitość i wysokie zaawansowanie ich interakcji” oraz „ich zakresu posiadanych inteligencji”.

Część materiałów zawiera elementy środowiska naturalnego, gry planszowe, przedmioty plastyczne, instrumenty muzyczne, ćwiczenia fizyczne, taniec oraz budowanie”. Kiedy dziecko unika pewnych czynności lub materiałów, Gardner i jego współpracownicy zalecają techniki pomostowe. Dla przykładu „jeśli dziecko nie chciało opowiedzieć historyjki związanej z oglądanym rysunkiem, wtedy otrzymywało od nas przedmioty umożliwiające zbudowanie dioramy. Diorama miała służyć jako pomost – dzięki niej dziecko mogło opowiedzieć nam, co się działo z ludźmi i zwierzętami w dioramie. Tak samo jak klasy - spektrum, tak i muzea dla dzieci mogą służyć jako otoczenia bogate w kontekst, w których dzieci mogą uaktywnić różne inteligencje po-

znajduje się w normalnej klasie i zajmuje się zwykłymi czynnościami. Dzienny czas obserwacji może się wahać w zakresie od 5 do 10 godzin.

Pośród wielu nauczycieli, którzy napisali książki na temat wdrażania teorii inteligencji wielorakich Gardnera, znalazł się David Lazear. W 1990 roku wydał on książkę „Siedem sposobów zdobywania wiedzy: Nauczanie teorii Inteligencji Wielorakich”, w której opisuje profile indywidualne jako określanie silnych i słabych stron ucznia, poprzez co można dać nauczycielom konkretne wskazówki. „Taki indywidualny profil wskaże metody najpełniejszego wykorzystania potencjału posiadanych przez danego ucznia inteligencji. W początkowych latach

nauki taki profil pomógłby określić sposoby rozwoju pełnego spektrum inteligencji w sposób jak najbardziej kompletny.”

Anne Bruetsch, autorka książki z 1995 roku „Plan lekcji z wykorzystaniem Inteligencji Wielorakich”, ostrzega przed wykorzystywaniem inteligencji w nieprecyzyjny sposób. Zamiast tego zachęca nauczycieli, aby zapoznali się z silnymi oraz słabymi

przez interakcje z różnymi przedmiotami.

Obserwując dzieci w takim otoczeniu, według Gardnera, można uzyskać surowy obraz posiadanych przez te dzieci inteligencji, w danym momencie ich życia. Gardner używa tego samego rozumowania, aby ocenić profile inteligencji u ludzi dorosłych. Dobrym momentem na pomiar posiadanych przez daną osobę inteligencji następuje, gdy ta osoba jest przeniesiona w nowe otoczenie. Gdybym został wysłany do trzech regionów Australii – interior, rejon Wielkiej Rafy czy miasto na wybrzeżu – i gdyby poddać obserwacji moje poczynania, można by wyciągnąć wiele wniosków odnośnie moich inteligencji – tak samo, jak wiele wniosków dotyczących reprezentowanych przeze mnie głupoty wielorakiej.”

Wydobywanie inteligencji w klasie

Zgodnie z teorią Gardnera, nauczyciele mogą „wydobyć” inteligencje poszczególnych uczniów w klasie - pokój spektrum czy muzeum dla dzieci, pomimo, że są idealnym miejscem, aby tego dokonać wcale nie są nieodzowne: „Powinno być możliwe uzyskanie w miarę dokładnego obrazu intelektualnego profilu danej osoby – bez względu na to czy ma 3 lata czy też 13 – na przestrzeni miesiąca czasu, podczas gdy obserwowany uczeń

stronami każdego z uczniów. „Nie ma dla mnie zbyt dużego znaczenia wiedza o tym jak silna lub słaba jest dana osoba w przypadku poszczególnych inteligencji. Dla mnie jako nauczyciela, najważniejsza jest świadomość ekstremów. Mogę użyć takiej informacji w celu zaplanowania zajęć w oparciu o świadomość posiadanych przez moich uczniów umiejętności (silnych i słabych stron każdego z uczniów) i bazując na tej wiedzy łączyć uczniów w pary lub grupy”. Bruetsch w dalszej części tłumaczy jak świadomość posiadanych przez jej studentów umiejętności pozwala na rozwój poszczególnych inteligencji u poszczególnych uczniów.

„Czasami, kiedy chciałabym połączyć uczniów o różnych umiejętnościach oraz słabych stronach tak, aby dzięki współpracy ucznia ze słabiej rozwiniętą daną inteligencją, uczniowie uczyli się nawzajem od siebie. Należy pamiętać, że posiadane inteligencje nie są statyczne”.

Jak można wykorzystać obecny profil posiadanych przez ucznia inteligencji, lub jak sugeruje Bruetsch, w jaki sposób nauczyciele mogą zdobyć świadomość słabych i mocnych stron uczniów? Lazear kładzie nacisk na znaczenie zastosowania materiałów szkoleniowych dopasowanych do poszczególnych inteligencji, ma to znaczenie przy założeniach prezentowanych w systemie symboli albo języku używanym przez daną inteligencję, która jest testowana. Na przykład, Lazear tłumaczy, że żaden nawet najbardziej dokładny opis słowny czynności fizycznej nie może posłużyć do dokładnego przetestowania inteligencji cielesno-kinestetycznej. Język albo system symboli systemu cielesno kinestetycznego - jak pisze autor – jest w samym sobie fizycznym ruchem i trzeba go poprzez taką czynność testować (np. taniec).

Lazear sugeruje, aby nauczyciele używali gier i zagadek/łamigłówek (takich jak np. kostka rubika, zagadki, albo zabawy wymagające wysiłku ruchowego), ale w formie języka dopasowanego do inteligencji posiadanych przez dzieci w ich klasie, co pozwoli dotrzeć do poszczególnych uczniów przez jego profil kognitywny.

Inteligencja wieloraka w klasie

Jakikolwiek artykuł dotyczący inteligencji wielorakich byłby niekompletny bez wzmianki o niebezpieczeństwach związanych z przypisywaniem ludziom pewnych cech, co może przyczynić się do upadku całego systemu. Gardner przestrzega przed tworzeniem baterii krótkich testów mających na celu pomiar inteligencji. W takich testach jak twierdzi Gardner – zainteresowania są często mylone z umiejętnościami.

Gardner zwraca też uwagę na potencjalne zyski jak i niebezpieczeństwa identyfikacji obecnego profilu inteligencji danej osoby. Pomimo że świadomość silnych i słabych stron może być pomocna i dawać możliwość wprowadzenia ludzi w stan osobistej refleksji, co może być bardzo produktywnie. Takie działania dają przyzwolenie ludziom na wyznaczanie sobie i innym ograniczeń – zarówno podświadomie jak i świadomie.

W nawiązaniu do inteligencji wielorakich, proces znakowania jest wątpliwie zwodniczy w sensie, że implikuje on, że profil inteligencji danej osoby jest stały i statyczny, a także jak ujął to Gardner „dokładnie wiemy jak docierać do poszczególnych inteligencji”. Jednakże inteligencje są niestałe, ulegają zmianom związanym z naszymi doświadczeniami życiowymi. Nasze inteligencje są na tyle skomplikowane, że nie da się ich w pełni przeanalizować używając ołówka i kartki, „fotografia” danej osoby też nie jest wystarczająco reprezentatywna, jeśli mamy zamiar analizować daną osobę i jej dotychczasowe życie. Gardner kładzie nacisk na wagę przeprowadzania obserwacji dzieci w otoczeniu wielopłaszczyznowym (takim jak klasy – spektrum, muzea dla dzieci itp.).

„Jeśli poproszono by mnie, abym ocenił inteligencje posiadane przez daną osobę – nie byłbym w pełni usatysfakcjonowany dopóki bym nie miał możliwości zaobserwowania jak taka osoba rozwiązuje problemy w różnych otoczeniach ... nawet wtedy nie mógłbym zagwarantować że stworzony przeze mnie profil byłby aktualny za rok czy za 2 lata.

Próba oznakowania inteligencji fałszywie zakłada, że my wiemy bez cienia wątpliwości, które inteligencje są w danym momencie zaangażowane, ale po dziś dzień nie jesteśmy w stanie tego potwierdzić ze stuprocentową pewnością. „Dopóki nie uda nam się wyszczególnić, które zwoje nerwowe są odpowiedzialne za działania poszczególnych inteligencji, do tego czasu nie możemy ze stuprocentową pewnością powiedzieć, które inteligencje zostają zaangażowane w konkretnym przypadku”.

Istotnym problemem dla nauczycieli jest, pomijając wiele aplikacji teorii inteligencji wielorakich, czy ta teoria może być zmobilizowana do celów wywołania konkretnych konsekwencji w edukacji. Świadomość posiadanych przez ucznia kognitywnych słabych i mocnych stron wraz ze zrozumieniem wielu sposobów, w jakie można zaprezentować świat na bazując na teorii inteligencji wielorakich Gardnera jest kluczowa na początkowym etapie...

Małgorzata Taraszkiewicz, Colin Rose

